

Julkaistu Esitys-lehdessä 2/2012: Juhlat, Lukupiiri-palstalla

Keskustelemassa Maria Oiva, Jani-Petteri Olkkonen ja Tuomas Laitinen, jotka kehittivät keskustelun aikoihin *Rakkauden mysteerit* -teoskokonaisuutta. *Rakkauden mysteerit* käynnistyi esoteerisena kouluna ja sen ensimmäinen esitys oli mysteerinäytelmä *Platonin Pidot*, joka esitettiin New Yorkissa teoreettisen teatterin konferenssissa syyskuussa 2013.

FILOSOFIEN JUHLAT

- älyllisen kilvoittelun eroottisuus Platonin Pidoissa

*Pidot on yksi **Platonin** eniten länsimaisen ajattelun historiaan vaikuttaneista dialogeista. Pidoissa Platon esittää näkemyksensä rakkaudesta ja sen suhteesta filosofiaan. Dialogin näyttämönä on ateenalaisten oppineiden symposion, juomingit joissa keskitytään filosofiseen keskusteluun. Filosofit ovat saapuneet juhlistamaan **Agathonin** voittoa draamakilpailussa ja päättävät käyttää illan rakkauden ylistämiseen ja pitää kukin puheenvuoron aiheesta. Viimeisenä puhuu **Sokrates**. Ohjaajat **Jani-Petteri Olkkonen**, **Maria Oiva** ja **Tuomas Laitinen** istuivat Akateemisen kirjakaupan kahvilaan falloksenmuotoisen ja arrakkipunssilla maustetun leivoksen ympärille keskustelemaan siitä, millaisia juhlia Pidot ehdottaa.*

Kaunis keskustelu

T: On kiinnostavaa, että meidän kulttuuriperimässämme niin tärkeä teksti perustuu siihen, että äijät makailevat juhlissa ja juttelevat rakkaudesta. Mikä siitä on tehnyt niin erityisen? Tai mikä noissa juhlissa on erityistä?

JP: Pitoihin osallistujat määrittelevät juhlan luonteen lähinnä sitä kautta, miten juodaan. Sovitaanko, että juodaan kännit, niin paljon kuin sielu sietää? Vai tehdäänkö sellainen sopimus, että puhutaan vuorotellen eikä ole pakko juoda? *Pidoissa* sovitaan jälkimmäisestä: että ei ole juomapakkoa, ja aika käytetään puheenvuoroihin. Ja jos menemme yksityiskohtiin, he lähettävät huilusoittajan pois. Huilu on ehkä ollut jokin aflostä vastaava. Aflos oli Dionysoksen palvonnassa käytetty huilu, jolla miellettiin olevan kiihottava tai kiihdyttävä vaikutus. Jättämällä se pois tehdään valinta dionyysisen ja apollonisen välillä, jätetään halun energiaa synnyttävä elementti pois.

T: Samalla silti pidetään yllä juhlatunnelmaa, siitä ei vetäydytä kokonaan pois. Juhlistamisen ajatus on edelleen läsnä, mutta samaan aikaan sitä kahlitaan sillä, ettei juoda liian paljon ja eikä oteta kiihottavaa musiikkia tilaan.

M: Se on mahtava muoto juhliä, älyllinen kilvoittelu. Juhlimiseen kuuluu rentoutumista, puitteiden täytyy olla mukavat. Jos ne haastavat liikaa, tilannetta ei kutsuta juhliksi. Jos pitää pidot, pitää huolehtia siitä, että ihmisillä on viihtyisää. Platonin *Pidoissa* viehättävää on se, että pikkuhiljaa humallutaan, mutta se tehdään älyllisesti haasteellisessa ilmapiirissä.

JP: Esteettisesti kauniissa kompositiossa.

T: Onko se sitten olennaista juhlille, esteettisesti kaunis kompositio?

JP: Asettelu tilassa on aisteille miellyttävä ja harmoninen. Platonilaista filosofiaa läpileikkaa harmonisten muotojen ja suhteiden vaatimus, kultaisen leikkauksen merkitys ja tärkeys kaikessa, esteettisesti mielekkäiden kokonaisuuksien muodostaminen. Se ei ollut pelkästään filosofian, tieteen tai uskonnon aluetta, vaan sen tuli olla läsnä jokapäiväisessä elämässä. En ole varma onko länsimainen kulttuuri minään aikana tuntenut yhtä voimakasta obsessiota kauneuteen ja erityisesti

ihmisruumiin kauneuteen. Mitä olisi käynyt alastonmallille taiteessa, jos renessanssissa ei olisi löydetty uudelleen antiikin kreikkalaista ja roomalaista kuvanveistoa ja taidetta? Sen merkitys on ollut siellä ihan poikkeuksellinen, verrattuna ihan mihin tahansa kulttuuriin. Mitä tämä tarkoittaa suhteessa meidän aikamme juhliin?

M: Olen ollut kahdenlaisissa juhlissa: sellaisissa, joissa keskustelu on jatkuvaa ja sellaisissa, joissa ei keskustella ollenkaan vaan keskitytään siihen Dionysokseen.

JP: *Pidoissa* kyse on tietynlaisesta suhteesta keskusteluun – älyllisesti haastavan keskustelun nautinnollisuudesta ja kiihottavuudesta, sen roolista jopa eroottisena kiihokkeena.

T: Aihe valikoituu tilanteen takia: sen takia että ollaan juhlissa, puheenaihe on Eros.

JP: Platonilaisilla jokainen kaunis kiihoke on kutsu kohti joksikin muuksi tulemistä. Kohti korkeampaa ihmisyyttä. Eroottinen suhde maailmaan on halun johdattamaa, kun taas esimerkiksi epikurolaiset, joita usein pidetään hedonisteina, halusivat sammuttaa halun.

T: Tuo liittyy ylimäärän ajatukseen. Juhliminen vaatii ylimäärää, tuhlausta, jotain joka on vain itsensä takia läsnä, tai vain nautinnon ja esteettisen elämyksen takia. Muuten ei ehkä voi syntyä juhlaa, vai onko näin?

JP: Se on suhde haluun. Platonin filosofia on Eroksen hallitsemää, siinä missä Platon juoksi naisten ja poikien perässä ja kirjoitti niille rakkausrunoja ja roikkui perseessä kiinni, Epikuros suhtautui seksuaalisuuteen ylipäättään penseästi. Kaikki palautui siihen, että mitään ei saa olla liikaa, ylitse.

T: Jaha, pöytään tuli penisleivos.

M: Se on nimeltään *shampanjapullon korkki*. Tuleeko teillä korkki mieleen? Ei mulla.

T: Olit jo lanseerannut penismielikuvan niin voimakkaasti, että sitä ei voi olla näkemättä. Voisi olla myös sieni.

M: Lapset sanoisi sieni.

Filosofinen urheilu

T: Juhlien kontekstin synnyttämä eroottinen halu kanavoituu keskusteluun. Tehdään valinta, että ei anneta sen ryöpsähtää toimintaan vaan kanavoidaan se Eroksesta puhumiseen. En muista että olisin ollut juhlissa, joissa päätetään kesken kaiken, että ei annetakaan mennä vapaasti vaan valitaan selkeä muoto, jonka mukaan edetään. Pidätetäänkin sisällä halua, joka meissä on, ja koitetaan ohjata se tähän muotoon.

M: Jos meidän aikamme pitojen muoto on määritelty, se tulee kutsujan toimesta, esim. nämä ovat naamiaiset. Silloin raja ei synny pitojen sisältä käsin. *Pidoissa* juhlan ilo tuntuu organisesti tulevan ulos Eroksen ylistyksessä.

JP: Kiinnostava on tuo ajatus, että halua pidätetään sisällä, siinä toistuu se apollonisen ja dionysisen välisen harmonian vaatimus, joka on mukana kaikkessa antiikin ajattelussa. Platonin perusajatuksen mukaan kontemploimalla sitä mikä on kaunista fyysisesti, ruumiillisesti tai näkyvästi päästään syvemmälle kauneuteen itseensä, siihen mikä on kaunista ajatuksissa, abstrakteissa muodoissa, ideoissa. Jolloin kauneuden rakastamisesta tulee viisauden rakastamista. Väittelyn muodossa harjoitettu puhuminen voi olla eroottisesti ja esteettisesti kiihottava asia, älyllinen kilvoittelu voi olla perusluonteeltaan eroottista. Siihen vaikuttaa varmasti sekin, että *Pidoissa* makoillaan divaaneilla ja juodaan viiniä. Tilanne on kehystetty jo tavalla, joka on esteettisesti aisteja ravitseva.

M: *Pidoissa* on myös se erityispiirre, että siellä on vaan miehiä.

T: Miehiä, joilla oli homoseksuaalisia suhteita keskenään.

JP: Poislähetetty huilunsoittajakin saattaa olla nainen. Täytyy olla vähän varovainen sen kanssa, kuinka paljon antiikin filosofien piirille tyypillisellä homoeroottisuudella on yhteistä meidän homoseksuaalisuuden käsitteen kanssa.

T: Tarkoitinkin halun läsnäoloa *pidoissa*, että se oli läsnä paikalla olleiden välillä. Kertooko juhlien muoto jotain antiikin yhteiskunnasta ja kulttuurista? Onko siinä jotain mikä ei syntyisi meidän kulttuurissa, kuten tuo eroottinen älyllinen kilvoittelu?

M: Mikäli on totta, että antiikissa esimerkiksi ruumiin harjoittaminen ja mietiskely eivät olleet erotettu toisistaan, se eroaa meidän kulttuuristamme, jossa älyn ylivalta on rikkumaton ja sitä arvostetaan koulutuksessa ja lasten kasvatuksessa ylitse muiden. Onko sen takia tarve pyyhkiä

älyllisyys pois juhlista niin suuri? Meillä eroottinen halu kiteytyy tanssimiseen tai ihmisten katsemiseen. Voiko olla, että olemme tuhonneet jotain kohottamalla ajattelemisen niin korkealle? Kuten sen, että älyllinen keskustelu voisi olla kevyttä, stimuloivaa, kiihottavaa ja juhlimisen arvoista?

JP: Olemme kaukana siitä, että menisimme salille nyrkkeilemään ja mieltäisimme sen meditatiivisena tai filosofisena harjoitteena.

M: Kyllähän se kulkee käsi kädessä joidenkin ihmisten harjoittelussa tai joissakin lajeissa, mutta se on joko kuriositeetti tai oma valinta.

T: Ei liene yleistä ajatella, että paini olisi esteettistä, eroottista tai filosofinen harjoite.

M: Urheilusta on yritetty riisua kaikki. Urheilijat pitäisi mieltää mielettömiksi seksisymboleiksi, heidän kehonsa ovat viimeisen päälle esteettisiä. Ei heitä nosteta esiin eroottisina hahmoina. Esimerkiksi **Amin Asikainen** olisi arkaaisessa maailmassa soturi viimeisen päälle, lahtaisi kaikki täältä minuutissa ja saisi kaikki naaraat. Urheilusta riisutaan sekä älyllisyys että seksikkyys.

JP: Nimenomaan jollain primäärisellä, arkaaisella tasolla toteutuva lihallisuus.

M: Meillä on omat lokerot kaikelle. Urheilussa ei ole mitään eläimellistä; juhlissa ei ole mitään älyllistä.

JP: Ja filosofit ovat vanhoja ja seniilejä professoreja, hassuja eksentrikkoja.

M: *Pidoissa* eri tasot ovat läsnä itsestään selvästi, pakottamatta. Ehkä teksti on rakennettu tarkoituksella sellaiseksi.

Humalainen mestari

T: Entä Sokrateen sankarihahmo, joka juo viimeiseen asti? Hän pystyy aina juomaan muut pöydän alle, mutta ei kuitenkaan ole koskaan liian kännissä.

JP: Ja lähtee suoraan seuraavan päivän askareisiin.

T: Samaan aikaan elää Erosta itsessään ja on irti siitä.

M: Osin jumalallinen hahmo. Entä se kylpeminen?

T: Niin, Sokrates kylpee ennen juhliin saapumista, jotta tulisi kauniina juhliin.

JP: ”Tulla kauniina kauniin luokse”

M: Hän ei ole kaukainen mestari vaan on mukana muiden vertaisena. Vaikka toisaalta siinä on narsistinen sävy, kun hän kuuntelee muiden puheet ensin ja sitten aloittaa että ”kuulkaa pojat, kun minä kerron”. Ja ne kundithan hyväksyvät sen.

JP: Päihittäminen ja se kollektiivinen kiihotus on siinä läsnä koko ajan. Juhlat on järjestetty juhlistamaan voittoa niissä kisoissa. On tapahtunut jotain kaunista ja sen takia ylistetään kauneutta ja Erosta, joka johtaa siihen dialogiseen haastamiseen, jossa pyritään ylittämään edellinen ja itsensä. Sen kautta Sokrates näyttäytyy *teloksena*, päämääränä, ideaalifilosofina, johon tässä koko ajan pyritään.

M: Sokrates on kuin mielikuvitusahmo, joka on liitetty muuten realistiseen keskusteluun.

JP: Harjoituksen päämäärä.

T: Pyrkiikö Pitojen muoto viemään osallistujia kohti sitä, millainen Sokrates jo on? Onko Pidot itsessään harjoite siitä, kuinka samaan aikaan elää ja juopotella, mutta silti olla filosofi?

M: Metafora elämäntavasta.

JP: Se toistaisi ajatuksen, joka antiikissa luultavasti oli, että filosofia on elämäntapa ja elämänvalinta. Jotain, jota tehdään ja joka näkyy tässä elämässä. Se ei ole vain pohdiskelua vaan sen pitää toteutua. Se on matka, jonka aikana ihminen muuttuu perustavalla tavalla joksikin toiseksi.

M: Elä elämää nautiskellen ja syöden viinirypäleitä ja samaan aikaan ankarasti pohtien. Kuinka tavoittaa se rento nautiskelu? Se on ihana elämäkuva. Ottakaa vähän kikkelikakkua, se on tosi väkevää.

T: Näin voimakasmakuinen kakku sopii kyllä hyvin, oli kikkelin muotoinen tai ei, virittämään

aistinautintoja.

M: Valitsin sen ainoastaan esteettisen ulkonäön perusteella, välittämättä sisällöstä mitään. Sekä materiaallinen sisältö että maku oli yhdentekevä suhteessa kikkelin ulkonäköön. Tosi väkevä, tätä ei voisi lapselle antaa.

